

[REDACTED]

Efni:

RE: Tilkynning um kæru nr. 147/2023, stjórnvald. Póstur 1 af 3.

Frá: Úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála - UUA <uua@uua.is>

Sent: þriðjudagur, 2. janúar 2024 09:53

Til: Heilbrigðiseftirlit <heilbrigdiseftirlit@reykjavik.is>; Rósa Magnúsdóttir [REDACTED]

Afrit: Glóey Helgudóttir Finnsdóttir [REDACTED]

Efni: Tilkynning um kæru nr. 147/2023, stjórnvald. Póstur 1 af 3.

Góðan dag.

Meðfylgjandi er afrit stjórnssýslukæru, móttekin 29. desember 2023 ásamt fylgigögnum, þar sem kærð er ákvörðun Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur frá 29. nóvember sl. að verða ekki við kröfu kæranda um að fella úr gildi starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 á Kjalarneti

Vegna framkominnar kæru er farið fram á að úrskurðarnefndin fái í hendur gögn er málið varða og er stjórnvaldi jafnframt gefið kostur á að skila umsögn í málinu **innan 15 daga frá dagsetningu þessarar tilkynningar**, en hægt er að óska eftir 15 daga viðbótarfresti, sbr. 5. mgr. 4. gr. laga nr. 130/2011 um úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála.

Óskast staðfest um móttöku.

Með kveðju,

f.h. nefndarinnar

Ólöf Harðardóttir,
skrifstofumaður

Úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála

Borgartúni 21, 105 Reykjavík, Iceland

Sími / Tel: (+354) 5758710

www.uua.is - [Fyrirvari/Disclaimer](#)

Vinsamlegast hugið að umhverfinu áður en tölvupósturinn er prentaður og samgöngumáti er valinn.
Please consider the environment before printing and choosing transport.

LIBRA
LÖGMENN

Úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála
Borgartúni 21, Höfðaborg
105 Reykjavík

Reykjavík, 29. desember 2023

Málefni: Kæra Bjarna Pálssonar, vegna ákvörðunar Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur frá 29. nóvember 2023.

1. Fyrirsvar o.fl.:

Til lögmannsstofunnar hefur leitað leitað Bjarni Pálsson, [REDACTED] þinglýstur eigandi jarðarinnar Brautarholt 1, Kjalarnesi („kærandi“) og falið undirrituðum lögmanni að kæra ákvörðun Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur frá 29. nóvember sl. Ákvörðunin varðar kröfu kæranda um afturköllun á starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 á Kjalarnesi.

2. Kröfur:

Kærandi gerir eftirfarandi kröfur í máli þessu:

- I. Að felld verði úr gildi ákvörðun Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur, sem kom fram í bréfi dags. 29. nóvember 2023 á þá leið að verða ekki við kröfu Bjarna Pálssonar um að fella úr gildi starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 á Kjalarnesi.
- II. Að lagt verði fyrir Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur að uppfylla lagaskyldur sínar skv. lögum nr. 7 frá 1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum sem settar hafa verið skv. þeim lögum og sjái til þess að starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 verði fellt niður og búinu lokað þar sem ýmsar forsendur og ýmis skilyrði í starfsleyfinu og reglugerð 520/2015 hafa aldrei verið uppfyllt.

Til vara skv. kröfulið II:

Ef úrskurðarnefndin telur sig ekki hafa heimild til að leggja fyrir Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur að fella niður starfsleyfið skv. kröfulið II er þess krafist að úrskurðarnefndin sjálf felli niður starfsleyfið og sjái til þess að búinu verði lokað þar sem starfsleyfishafi uppfyllir ekki lagaskyldur sínar skv. lögum nr. 7 frá 1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðum sem settar hafa verið skv. þeim lögum og vegna þess að ýmis skilyrði í starfsleyfinu og reglugerð 520/2015 hafa aldrei verið uppfyllt.

3. Málavextir

Mál þetta á sér nokkra forsögu og vísast um hana m.a. til bréfs kæranda til Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur (hér eftir „HER“), dags. 10. ágúst 2018. Í því bréfi kemur m.a. að utanaðkomandi loft- og lyktarmengun við heimili kæranda í Brautarholti 1 sé langt umfram það sem eðlilegt getur talist. Mengunin kemur til vegna útblásturs frá eldisbúum í næsta nágrenni hans. Bjarna finnst mengunin frá eldisbúunum algjörlega óásættanleg og telur hana heilsuspillandi.¹ Því vill hann leita allra ráða til að koma þessum málum í viðunandi horf.

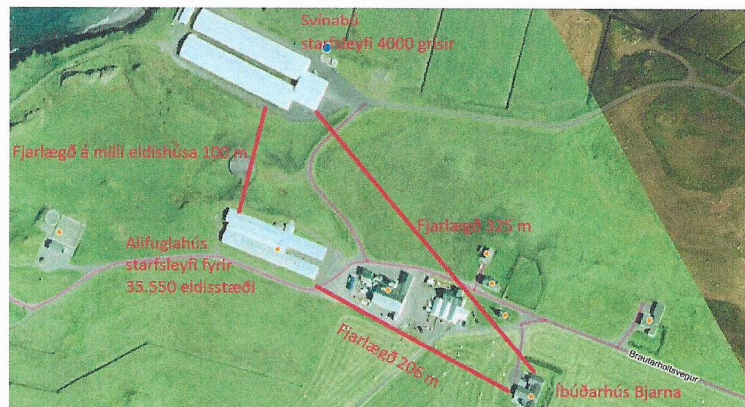
Kæra þessi varðar alifuglabúið að Brautarholti 5 sem heyrir undir HER. Hvað varðar svínabúið í Brautarholti heyrir það undir Umhverfisstofnun (hér eftir „UST“) en sú stofnun vinnur nú að endurskoðun á starfsleyfinu í kjölfar kvartana kæranda og vegna þess að dómkvaddir matsmenn hafa bent á fjölmörg atriði sem er ábótavant í mengunarmálum í Brautarholti.

Í Brautarholti á Kjalarnesi eru í dag starfrækt tvö eldisbú. Annars vegar er um að ræða 2.575 fm eldisbú að Brautarholti 5 fyrir alifugla. Búið er í um 200 m fjarlægð frá íbúðarhúsi kæranda.¹ Í þessu búi var áður svínaeldi (gyltur) sem var á undanþágu vegna mengunar og var starfsemi svínabús þar hætt árið 2010. Árið 2016 var búið tekið í notkun aftur og þá sem eldishús fyrir alifugla. Samkvæmt starfsleyfi er heimild fyrir 35.550 eldisstæðum í húsinu. Í starfsleyfinu kemur fram nánari skipting sem er á þá leið að um er að ræða eldi á allt að 15.000 hænuungum og 20.550 varphænum eða alls 35.550 eldisstæði.²

Í Brautarholti er hins vegar um að ræða 5.100 fm svínahús að Brautarholti 10, byggt árið 1998, sem er í um 100 m fjarlægð frá alifuglahúsinu og í 325 m fjarlægð frá íbúðarhúsi kæranda. Í því eldishúsi er heimild fyrir 4.000 grísum. Héðan í frá verður þetta bú kallað „svínabúið“. Þetta svínabú heyrir undir eftirlit Umhverfisstofnunar eins og áður hefur komið fram. Enginn mengunarvarnarbúnaður er í eldisbúunum að sögn kæranda og er það einnig staðfest í matsgerðum hinna dómkvöddu matsmanna.

Á mynd - 1 má sjá afstöðumynd af eldisbúunum og íbúðarhúsi kæranda. Tekið skal fram að kærandi á einnig atvinnuhúsnæði sem er í um 206 m fjarlægð frá alifuglahúsinu að Brautarholti 5:

Mynd 1: Staðhættir í Brautarholti á Kjalarnesi

¹ Eldishúsin voru byggð á árunum 1984-2001 en íbúðarhús Bjarna og önnur hús í hans eigu á svæðinu voru byggð fyrir þann tíma.

² Síðar í kæru þessari er bent á það að ekkert er farið eftir þessu ákvæði í starfsleyfinu.

Þann 25. mars 2021 óskaði kærandi eftir því að Héraðsdómur myndi skipa tvo dómkvadda matsmenn til að leggja mat á ýmis atriði varðandi mengun í Brautarholti og skyld atriði. Í framhaldi af því skipaði Héraðsdómur Reykjavíkur þá Þór Tómasson, efnaverkfræðing M.S. og Óskar Sigurðsson, hrl. og löggiltan fasteignasala til að framkvæma matið.

Þann 3. júní 2022 skiluðu hinir dómkvöddu matsmenn matsgerð sinni og koma þar fram alvarlegar athugasemdir varðandi stöðu mengunarmála á svæðinu og fleiri skyld atriði.

Í framhaldi af skýrslu matsmanna sendi kærandi kvörtun til UST, dags. 2. ágúst 2022, þar sem krafist var breytingar eða afturköllun á starfsleyfi svínabúsins að Brautarholti 10 vegna mengunar í Brautarholti á Kjalarnesi. Umhverfisstofnun tók vel í erindið og tók stjórnsluákvörðun um þörf á endurskoðun á starfsleyfi svínabúsins í Brautarholti vegna athugasemda sem komu fram í kvörtunarbréfinu og hinu dómkvadda mati.

Í kjölfar matsgerðarinnar sendi kærandi einnig bréf á HER þann 2. ágúst 2022 þar sem gerð var krafa um afturköllun á starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 vegna mengunar í Brautarholti á Kjalarnesi. Því bréfi svaraði HER með örfáum línnum þann 29. sept. 2022 og var þar á engan hátt leitast við að svara athugasemdunum sem komu fram í dómkvadda matinu og vörðuðu starfsleyfið. Kærandi sendi í framhaldinu bréf á heilbrigðisnefnd Reykjavíkur þann 25. janúar 2023 þar sem gerð var krafa um afturköllun á starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5 á Kjalarnesi. Því bréfi svaraði HER með bréfi frá 8. mars 2023 þar sem neitað var að verða við beiðni kæranda.

Bjarni Pálsson kærði ákvörðun Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur til úrskurðarnefndarinnar með bréfi, dags. 4. apríl 2023. Heilbrigðiseftirlitið svaraði kærinni með bréfi sínu til úrskurðarnefndarinnar, dags. 3. maí 2023. Bjarni Pálsson brást við framangreindu bréfi með bréfi sínu til úrskurðarnefndarinnar, dags. 11. maí 2023. Þann 17. ágúst 2023 kvað úrskurðarnefndin upp eftirfarandi úrskurð í málinu:

„Fellð er úr gildi ákvörðun Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur frá 8. mars 2023, um að hafna kröfu um að starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5, Kjalarnesi verði felld úr gildi og er málinu vísað til heilbrigðieftirlitsins að nýju til frekari meðferðar.“

Þann 29. ágúst 2023 sendi undirritaður lögmaður tölvupóst til formanns heilbrigðisnefndar Reykjavíkur þar sem hann vakti athygli á málinu og kvartaði sáran undan slælegum vinnubrögðum borgarinnar í málinu.

Í september síðastliðnum var aðalmeðferð í dómsmáli Bjarna Pálssonar gegn Reykjavíkurborg en það mál varðar skipulagsmál í Brautarholti en ekki starfsleyfi. Í vitnaskýrslum við aðalmeðferð kom fram hjá Þóri Tómassyni matsmanni og Ásgeiri Björnssyni, heilbrigðisfulltrúa hjá HER, að enginn mengunarvarnarbúnaður væri á strompum alifuglahússins að Brautarholti 5 og því berst mengun þaðan óheft út um strompa hússins yfir til nágrannana. Um er að ræða lyktarmengun, fiður, ryk, ammóníak og skaðlegar bakteríur sem berast óhindrað út í andrúmsloftið frá alifuglahúsinu í Brautarholti 5.

Þann 22. sept. 2023 sendi undirritaður lögmaður aftur tölvupóst til formanns heilbrigðisnefndar Reykjavíkur þar sem hann vakti athygli á málinu og kemur þar eftirfarandi m.a. fram:

„Þann 2. okt. 2013 skrifaði HER bréf til heilbrigðisnefndar þar sem fram kom að útreikningar sýndu að hámark svína í Brautarholti mætti ekki fara yfir 4.000 dýr svo að lyktarónæði færi ekki yfir mörk starfsleyfis við íbúðarhús Bjarna umbj. míns og inni á litlum hluta golfvallar. Þrátt fyrir að mengunarkvótinn á svæðinu hafi verið fylltur á svæðinu að mati HER heimilar HER árið 2016 að bætt sé við heilu alifuglabúu sem mengar meira en 40.000 OU skv. mati dómkvaddra matsmanna. Þetta er alveg ótrúlegt.

Þann 10. mars 2014 skrifar HER bréf til ráðuneytisins þegar Brúnegg (Kristinn Gylfi Jónsson) sóttu um undanþágu frá fjarlægðarreglum og vildu opna nýtt alifuglabú í Brautarholti. Þar kemur fram að með viðeigandi mengunarvarnarbúnaði ætti að vera hægt að koma í veg fyrir óþægindi af völdum starfseminnar komi í ljós að hún valdi aukinni lyktarmengun á svæðinu. Þar kom einnig fram að kröfur um slíkan búnað yrðu settar í starfsleyfi búans og yrði hann að vera til staðar áður en rekstur hæfist.

Þann 12. mars 2015 skrifaði HER bréf til ráðuneytisins í tengslum við beiðni Brúneggja (Kristinn Gylfi Jónsson) um undanþágu frá fjarlægðartakmörkunum. Þar kom fram mat HER um aukið mengunarálag þessu samfara sem er langt frá raunveruleikanum eins og matsmenn hafa nú staðfest. Þar kom einnig fram að setja yrði upp tilheyrandi mengunarvarnarbúnað til að lágmarka óþægindi af völdum starfseminnar og að kröfur um slíkan búnað yrðu settar í starfsleyfi búans og yrði hann að vera til staðar áður en rekstur hæfist. Undanþága var veitt á þeim grundvelli að settur yrði upp mengunarvarnarbúnaður.

Starfsleyfið var þvingað í gegn með þessu ákvæði en aldrei hefur verið farið eftir þessu eins og sannað hefur verið í málinu. Jafn ótrúlegt og það hljómar þá hefur HER verið fullkunnugt um það en látið sér það í léttu rúmi liggja sem er aðfinnsluvert.

Árið 2016 var gefið út starfsleyfi fyrir alifuglabúu til Brúneggja. Þar kemur fram að nota skal bestu fáanlegu tækni við mengunarvarnir og tekið fram að takmarka skuli loftmengun frá starfsemi eins og kostur er og þá sérstaklega gagnvart nærliggjandi íbúðabyggð og útivistarsvæðum. Umbj. minn fullyrðir og hefur sannað að mengunarvarnarbúnaður hafi aldrei verið settur upp í alifuglahúsinu og ryk og lyktarmengun streymir óheft upp úr strompum búans og leggst yfir nærliggjandi umhverfi. HER veit þetta líka.

Við aðalmeðferð í dómsmáli umbj. míns fyrr í þessum mánuði gegn borginni, sem snertir útgáfu deiliskipulags sem heimilaði alifuglabúu árið 2016, var staðfest af Þór Tómassyni, efnaverkfræðingi, sem var dómkvaddur matsmaður, að enginn mengunarvarnarbúnaður væri í alifuglahúsinu.

Við sömu aðalmeðferð staðfesti Ásgeir Björnsson, heilbrigðisfulltrúi, sem hefur með eftirlit með alifuglabúinu að gera, að þar væri enginn mengunarvarnarbúnaður gagnvart lykt og ryki.

Glænýr úrskurður frá úrskurðarnefnd umhverfismála gagnrýnir vinnubrögð HER í þessu máli harkalega.

Samantekt í örfáum orðum er eftirfarandi:

- i. Meiriháttar breytingar á alifuglahúsunum voru byggingarleyfisskyldar og um það er ekki deilt. Byggingarleyfi var hins vegar aldrei gefið út og farið á svig við lög og reglur að því leyti.
- ii. Dómkvaddir matsmenn hafa staðfest að mengunin er margfalt meiri en lagt var upp með í forsendum Reykjavíkurborgar.
- iii. Dómkvaddir matsmenn hafa staðfest að mengunin er margfalt meiri en reglugerð 520/2015 heimilar.
- iv. Undantekning frá fjarlægðarreglum var veitt á sínum tíma gegn því að mengunarvarnarbúnaður yrði settur upp í húsunum áður en starfsemin hæfist en svindlað var á þessu að því leyti að búnaðurinn aldrei settur upp.
- v. Allar forsendur fyrir undanþágu frá fjarlægðarreglum hafa verið brotnar að mati umbj. míns.
- vi. Ekki var farið eftir reglugerð 520/2015 að mati umbj. míns og til viðbótar benda dómkvaddir matsmenn á að ekki var heimilt að veita undantekningu frá fjarlægðarreglum skv. reglugerðinni.
- vii. Sett voru ákvæði í starfsleyfi um mengunarvarnarbúnað sem aldrei hefur verið farið eftir að mati umbj. míns.

Þrátt fyrir að bent hafi verið ítrekað á öll þessi atriði af hálfu umbj. hefur HER aldrei ljáð máls á því að endurskoða starfsleyfi alifuglabúsins og ég get ekki betur séð í pósti þínum hér að neðan að heilbrigðisnefndin ætli að styðja við bakið á HER í þessu. Umbj. mínum þykir einsýnt að þar sem enginn vilji er hjá heilbrigðisyfirvöldum að skoða málið að þá sé hann neyddur til að senda stjórnslukæru til ráðuneytisins en minna má á það að ráðuneytið veitti undanþáguna út á þau orð HER að mengunarvarnarbúnaður yrði settur upp í alifuglahúsunum áður en starfsemi þar hæfist. Einnig telur umbj. minn einsýnt að höfða verði mál gagnvart borginni þar sem þess verði krafist að starfsleyfið verði fellt úr gildi eða því breytt.

Þann 29. nóvember 2023 svaraði Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkur loksins kröfubréfunum frá 2. ágúst 2022 og 25. janúar 2023. Í svarbréfinu kom fram að kröfum Bjarna Pálssonar á þá leið að afturkalla starfsleyfi alifuglabúsins að Brautarholti 5, Kjalarnesi, væri hafnað. Umbj. minn sættir sig engan veginn við forsendur ákvörðunarinnar og þaðan af síður ákvörðunina sjálfa og sökum þess kærir hann ákvörðunina með kæru þessari.

Hvað varðar nánar um forsögu þessa máls er einnig vísað til bréfs kæranda til HER frá 10. ágúst 2018 sem nefnt var hér að framan sem og til matsbeiðninnar.

4. Nánar um málsatvik og málsástæður fyrir kröfum kæranda:

4.1 Kæruheimild og kærufrestur

Kæra þessi er sett fram með vísan til 1. mgr. 65. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og með vísan til laga nr. 130/2011 um úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála

4.2 Málsástæður fyrir kröfum kæranda

Kærandi grundvallar kröfur sínar í máli þessu á eftirfarandi málsástæðum:

Kærandi telur að forsendan fyrir útgáfu starfsleyfisins fyrir alifuglabúið í Brautarholti 5 á Kjalarnesi sé brostin og að mörg skilyrði í starfsleyfi alifuglabúsins séu ekki og hafi aldrei verið uppfyllt og því beri að fella það úr gildi. Einnig byggir kærandi á því að núverandi starfsemi og staðsetning alifuglabúsins að Brautarholti 5 sé óheimil þegar horft er til lagaákvæða og reglugerða sem um þetta gilda. Rétt er að benda á eftirfarandi atriði í þessu sambandi sem mörg hver byggjast á niðurstöðum matsmanna:

- i) Í svari dómkvaddra matsmanna við spurningu A1 kemur fram að í starfsleyfi alifuglabúsins sé kveðið á um að BAT skilyrði þurfi að uppfylla en ljóst sé að mörg BAT skilyrði séu ekki uppfyllt, sbr. t.d. BAT ákvæði nr. 11, 13, 23 og 26 er eigi við um starfsemina en séu ekki uppfyllt. Hvað lið 11 varðar benda dómkvaddir matsmenn á að þeir hafi séð ryk við útblástursstút á þaki eggjahússins við vettvangsskoðun þann 9. sept. 2021. Kærandi vill í þessu sambandi benda á að mikil rykmengun berst frá alifuglabúinu³ út í andrúmsloftið og getur hann lagt fram fjölda ljósmynda, frá ýmsum tímabilum, því til sönnunar.
- ii) Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningu A3 kemur fram að enginn búnaður sé í alifuglahúsunum til lyktheydingar

Í þessu sambandi er rétt að minna á eftirfarandi sem kemur fram í matsbeiðninni:
„Þann 12. mars 2015 sendi HER bréf til umhverfisráðuneytisins þar sem fram kemur umsögn um beiðni Brúneggja um undanþágu frá fjarlægðartakmörkunum í gr. 24. í reglugerð nr. 941/2002 um hollustuhætti. Í umsögninni er komið inn á nauðsyn mengunarvarnarbúnaðar á eftirfarandi hátt: „Setja þarf viðeigandi mengunarvarnarbúnað til að lágmarka óþægindi af völdum starfseminnar eins og tekið var fram í fyrri umsögn. Kröfur um slíkan búnað yrðu settar í starfsleyfi búsins og yrði hann að vera til staðar áður en rekstur hæfist. Lyktarmengun vegna stórra alifuglabúa getur verið vandamál sem veldur skaða á heilsu manna ef hún er viðvarandi auk þess að rýra lífsgæði. Útblæstrinum getur einnig fylgt möguleg smithætta. Fjarlægðarmörkin í reglugerðinni eru tilkomin til að vernda heilsu nágretta og takmarka ónæði.“

Kærandi telur að framannefndur mengunarvarnarbúnaður hafi aldrei verið settur upp í alifuglahúsunum.

Eftir framangreinda umsögn HER var gefin út reglugerð nr. 520/2015 með tilheyrandi fjarlægðarreglum og var sú reglugerð útgefin 1. júní 2015 og eiga fjarlægðarreglur skv. þeirri reglugerð við um nýframkvæmdir og meiri háttar breytingar. Engin heimild var til að gefa undantekningu frá fjarlægðarreglum skv. reglugerðinni. Þrátt fyrir allt framangreint var samþykkt undantekning frá

³ Um er að ræða rykmengun sem berst frá 14 stórum þakstropum hænsnabúsins sem er um 2.567 fm að stærð í tveimur samliggjandi byggingum.

fjarlægðarreglum fyrir alifuglabúið á árinu 2016 sem er ólögmætt og alveg með ólíkindum⁴.

Kærandi telur sannað með matsgerð dómkvaddra matsmanna að forsendur fyrir undanþágu frá fjarlægðartakmörkunum sem veittar voru á sínum tíma fyrir alifuglabúið hafi verið ólögmætar og því til viðbótar séu brostnar þær forsendur sem þá var miðað við og einnig byggir kærandi á því að ýmis skilyrði í starfsleyfinu sem kveða á um viðeigandi mengunarvarnarbúnað hafi aldrei verið uppfyllt.

- iii) Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningu A5 kemur fram að enn megi greina rykmengun við útblástursop og að ekki sé til staðar umhverfisstjórnunarkerfi sem sé skilyrði skv. BAT 1.
- iv) Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningu A10 benda þeir á að fjarlægðin á milli svínabúsins í Brautarholti 10 og alifuglabúsins í Brautarholti 5 sé aðeins 100 m sem uppfylli ekki skilyrði 4. gr. reglugerðar nr. 520/2015 en þar kemur fram að lágmarksfjarlægðin megi ekki vera minni en 300 m. Dómkvaddir matsmenn benda einnig á að engin heimild er til að veita undanþágu frá þessari reglu í reglugerðinni.⁵

Í matsgerðinni kemur einnig skýrt fram að ákvörðun borgarráðs Reykjavíkur frá 1. september 2016 að samþykkja breytingar á skilmálum deiliskipulags Brautarholts á Kjalarnesi fari gegn fjarlægðarmörkum a og b liðar 2. mgr. 4. gr. reglugerðar 520/2015, þar sem um matvælafyrirtæki er að ræða.

⁴ HER byggði undantekninguna frá fjarlægðarmörkum alifuglabúsins árið 2016 á því að fjöldi lyktareininga í nýju búi væri minni en þegar þar var rekið svínabú sex árum áður og því ætti reglugerð 520/2015 hvað fjarlægðarreglur varðar ekki við. Þessu hélt HER fram þrátt fyrir að búið hefði verið lokað í sex ár og þar af leiðandi var mengun frá því 0 lyktareiningar þegar sótt var um nýtt starfsleyfi. Allar forsendur breyttust þarna því skipt var um tegund, skipt var um rekstraraðila, framkvæmdir voru meiriháttar breytingar á húsnæðinu, óskað var eftir nýju starfsleyfi, en þrátt fyrir allt þetta taldi HER sig ekki þurfa að byggja á fjarlægðarreglum í nýrri reglugerð sem tekið hafði gildi á þessum tíma.

⁵ Hér má einnig vísa til neðanmálgreinar á bls. 13 í matsbeiðninni þar sem fram kemur umsögn HER varðandi starfsleyfi fyrir alifuglahús við Hamar í Reykjavík. Beiðninni var hafnað vegna mengunarhættu. Neðanmálgreinin sem vísað er til er nánar tiltekið eftirfarandi: Samkvæmt upplýsingum frá matsbeiðanda Bjarna Pálssyni sóttu Brúnegg ehf. um leyfi árið 2013 til að setja fugla í gömul svínahús að Hamri í Reykjavík. Þessi hús eru í 1,5 km fjarlægð frá þéttri byggð en innan 500 metra eru nokkur hús. Þá var reglugerðin frá 2015 ekki komin og þurftu því Brúnegg að sækja um undanþágu frá 500 metra reglunni. Umsóknin var um 9500 varphænur og 4500 unga. Á Hamri höfðu nágrennar í þremur húsum innan 500 metra verið jákvæðir fyrir þessari breytingu. Í 1,5 km fjarlægð er þéttari byggð í nýju hverfi í Úlfarsárdal. Umhverfisstofnun sagði í áliti sínu að þeir myndu ekki hafa athugasemdir ef HER samþykkti þetta. HER hafnaði beiðninni með eftirfarandi rökstuðningi: „**lyktarmengun vegna stórra alifuglabúa geti verið vandamál og geti valdið skaða á heilsu manna ef hún sé viðvarandi auk þess að rýra hollustuhætti. Útblæstrinum gæti einnig fylgt möguleg smithætta. Fjarlægðarmörk reglugerðarinnar um hollustuhætti eru sett til að vernda heilsu nágrenna og takmarka ónæði og telji nefndin ekki rök fyrir því að víkja frá þeim á þessum stað.**“ Matsbeiðanda finnst harla einkennilegt að þessi sama heilbrigðisnefnd samþykki síðan alifuglabú fyrir 35.000 fugla í 100 - 200 metra fjarlægð frá íbúðarhúsi hans og öðrum húsum í hans eigu og í 100 m fjarlægð frá einu stærsta svínabúi landsins sem rekið er á undanþágu.

⁵ Svínabú og alifuglabú falla undir það að vera matvælafyrirtæki skv. reglugerðinni og má í því sambandi m.a. vísa í tölvupóst frá Matvælastofnun frá 21. mars 2016 sem er fylgiskjal með matsbeiðninni.

Kærandi vill einnig benda á í þessu sambandi að fjarlægðarmörkin í 6. gr. reglugerðarinnar eiga einnig við þegar um er að ræða meiriháttar breytingar á eldri mannvirkjum. Í dómkvöddu matsgerðinni er tekið undir það með kæranda að breytingar á Brautarholti 5 árið 2016 þegar fasteigninni var breytt vegna fyrirhugaðs alifuglaeldis hafi verið meiriháttar⁶ og því eiga framangreind 300 m fjarlægðarmörk við í öllum tilvikum.⁷

- v) Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningu A10 koma þeir einnig inn á það að í 6. gr. reglugerðarinnar nr. 520/2015 séu almennar fjarlægðarreglur sem sveitarstjórn er skylt að ákveða í skipulagsáætlunum. Þrátt fyrir framangreinda skyldu eru engar slíkar fjarlægðarreglur í skipulagsáætlunum Reykjavíkurborgar fyrir Kjalarnes.⁸
- vi) Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningu A 11 kemur fram að dómkvaddir matsmenn telja að ekki liggi fyrir með nægilega skýrum hætti hvernig eftirlit sé skipulagt og birting á niðurstöðum eftirlits sé ófullnægjandi á heimasíðu HER.
- vii) Í svari við matsspurningu A 12 kemur fram að dómkvaddir matsmenn gefa sér tvenns konar forsendur varðandi samsetningu dýra og komast að þeirri niðurstöðu að fjöldi lyktareininga á svæðinu í kringum svína- og alifuglahúsin í Brautarholti sé 97.000 – 156.000 OU. Kærandi telur rétt að miða við efri mörkin þar sem dómkvaddir matsmenn hafa staðfest að enginn mengunarvarnarbúnaður sé í búunum.
- viii) Matsspurning 14 var eftirfarandi:

Að gefinni þeirri forsendu að skilyrði fyrir undanþágunni um fjarlægðarmörk í úrskurði Hollustuverndar frá 1998 hafi ekki verið uppfyllt, hvað telja þá matsmenn að heimilt sé að hafa margar lyktareiningar í svínahúsinu og alifuglahúsinu í

⁶ Breytingarnar voru það umfangsmiklar að þær kölluðu á að sérstakt byggingarleyfi yrði gefið út áður en framkvæmdir hæfust. Framkvæmdirnar fóru hins vegar í gang og voru kláraðar án þess að nokkurn tíma væri gefið út byggingarleyfi.

⁷ Í matsbeiðninni er því lýst í hverju meiriháttar breytingar á húsnæði alifuglabúsins fólust. Kærandi fékk tölvupóst þann 7. nóv. 2016 frá Geiri Gunnari Geirssyni þar sem hann tók undir það að um meiriháttar breytingar hafi verið að ræða sbr. eftirfarandi: „Það dylst engum að þarna eru meiriháttar breytingar á húsnæðinu að ræða. Held að það geti ekki orðið meiri breytingar nema þá að húsið sé rífið og byggt nýtt í staðinn en kannski er það þá minniháttar líka?“ Þessi sami Geir er fyrirsvarsmáður starfsleyfishafanna / matsþolanna Stjórnueggs ehf.

⁸ Hvað varðar fjarlægðarregluna í 6. gr. reglugerðarinnar telur kærandi að á árinu 2016 hafi HER samþykkt nýtt starfsleyfi fyrir alifuglabúsið og bent á að um áframhald af eldri rekstri svínabús væri að ræða og því ætti eldri reglugerð við nema hvað varðar 50 metra fjarlægðarregluna í 6. gr. reglugerðarinnar en þar vildi HER miða við nýju reglugerðina sem væri hagstæðara fyrir umsækjandann. Þannig handvaldi HER atriði úr báðum reglugerðunum, eldri og nýju, eftir því sem hagstæðast var fyrir umsækjandann í hvoru tilviki fyrir sig sem stenst ekki neina lögfræðilega skoðun að mati kæranda. Þar sem reglugerð 520/2015 hafði tekið gildi á þessum tíma og enginn rekstur hafði verið í Brautarholti 5 í sex ár bar að sjálfsögðu að miða eingöngu við þá reglugerð sem hefði gert það að verkum að óheimilt var að heimila þennan nýja rekstur með alifugla í húsunum, m.a. vegna 300 m fjarlægðarreglunnar á milli búa sem kemur fram í 4. gr. reglugerðarinnar.

Brautarholti samtals og í hvoru eldishúsi fyrir sig þannig að uppfyllt séu ákvæði reglugerðar nr. 520/2015?

Í svari dómkvaddra matsmanna við matsspurningunni kemur fram að hámark lyktareininga á svæðinu miðað við reglugerð nr. 520/2015 megi ekki vera meira en 80.000 OU sem er mun minna en þær 97.000 – 156.000 OU sem eru á svæðinu sbr. svar dómkvaddra matsmanna við spurningu 12. Kærandi telur rétt að miða við efri mörkin, þ.e. 156.000 OU, eins og áður hefur komið fram, þar sem dómkvaddir matsmenn hafa staðfest að enginn mengunarvarnarbúnaður sé í búunum.

Kærandi vill benda á að í svari matsmanna við þessari matsspurningu kemur fram að af þessum 80.000 lyktareiningum (OU) eru 42.840 frá alifuglabúinu⁹ að Brautarholti 5.¹⁰ Kærandi vill einnig benda á það að aðalforsenda HER þegar starfsleyfið var veitt var að mengun / fjöldi lyktareininga frá þessu fyrirhugaða alifuglabúi væri minni en þegar gyltur voru í Brautarholti 5 en þá voru þar 18.160 lyktareiningar. Niðurstaða matsmanna staðfestir að fjöldi lyktareininga sem HER miðaði við á sínum tíma er langt frá því að vera réttur og því voru forsendur fyrir því að veita starfsleyfið og víkja frá skilyrðum í reglugerð 520/2015 rangar. Hinar röngu forsendur HER á sínum tíma byggðust á neðri mörkum¹¹ í einni danskri handvaldri tilraun¹² sem vísað var til í skýrslu frá umsækjanda en sú skýrsla sýndi ranglega að fjöldi lyktareininga í fyrirhuguðu alifuglabúi við Brautarholti 5 ætti ekki að vera meiri en um það bil 8 - 10.000 OU eða mun minni en þegar gyltur voru í Brautarholti 5 en þá var miðað við að 18.160 lyktareiningar væru í Brautarholti 5. Út frá þessu ályktaði HER ranglega að mengun frá fyrirhuguðu alifuglabúi yrði mun minni en þegar gyltur voru í Brautarholti 5 og því taldi HER heimilt að víkja frá fjarlægðarreglum 6. gr. reglugerðarinnar og fleiri ákvæðum í sömu reglugerð. Afleiðing af þessum röngu forsendum HER var síðan sú að HER réttlætti undanþáguna með því að þetta væri framhald af eldri rekstri sem hefði mengað meira en hinn fyrirhugaði nýi rekstur sem stenst engan veginn eins og niðurstöður dómkvaddra matsmanna sýna ótvírætt fram á að mati kæranda.

⁹ Þetta kemur fram í töflu á bls. 38 í matsgerðinni.

¹⁰ Kærandi vill benda á það hér til samanburðar að frá meðalíslensku fjósi með 50 kúm kemur mengun sem nemur 3 – 4.000 lyktareiningum.

¹¹ Danska tilraunin var á bilinu 160 OU pr. 1.000 kg. – 240 OU pr. 1.000 kg. og HER miðaði við neðri mörkin. Kærandi vill benda á að á sama tíma og danska tilraunin var gerð voru gerðar tilraunir í Hollandi og Írlandi og sýndu þær tilraunir þrefalt meiri mengun miðað við sömu forsendur, það er 460 OU pr. 1000 kg. Með því að velja neðri mörk í einni danskri tilraun þá taldi HER sig geta sýnt fram á að um minniháttar breytingar væri að ræða sem hefði ekki í för með sér aukin óþægindi í skilningi 6. gr. reglugerðar nr. 520/2015. Kærandi telur að með þessum vinnubrögðum hafi HER skraddarasaumað skilyrðin í starfsleyfinu með það að markmiði að komast hjá ófrávíkjanlegum skilyrðum í reglugerð nr. 520/015.

¹² Kærandi vill benda á að það er ekkert í íslenskum lögum sem heimilar HER að miða forsendur við handvaldar forsendur út frá einhverri tilraun sem gerð er í einhverju einstöku landi sem umsækjandi telur henta honum í umsóknarferlinu. Matsmenn benda á þetta og vísa til þess að í íslenskum reglugerðum á þessu sviði sé miðað við almennar reglur sem gilda um þetta hjá Evrópusambandinu. Hér má einnig benda á að í máli úrskurðarnefndarinnar nr. 94/2022 (skotsvæði) kom fram hjá HER að þeim væri óheimilt að nota sænskar viðmiðanir til hávaðamælinga því ekki væri vísað til þeirra í íslenskum lögum. Af skotsvæðismálinu má sjá að mikið ósamræmi er í stjórnsýslu HER hvað þetta varðar í einstökum málum. Við þetta má síðan bæta að niðurstöður HER vegna alifuglabúsins í Brautarholti 5 byggðust ekki einu sinni á dönskum viðmiðunarreglum heldur neðri mörkunum í einni handvaldri danskri tilraun sem vísað var til í skýrslu sem kærandi kostaði og lagði fram við umsókn starfsleyfisins.

Hefði HER reiknað rétt á sínum tíma og í samræmi við niðurstöðu dómkvaddra matsmanna hefði starfsleyfið aldrei verið veitt því niðurstöður matsmanna sanna ótvírætt að mengunin frá alifuglabúinu í Brautarholti 5 er mun meiri en þegar gyltur voru í sama húsi á sínum tíma.

Þar sem sýnt hefur verið fram á það í kæru þessari að skilyrði og forsendur hafa ekki verið uppfyllt fyrir undanþágunni frá fjarlægðarmörkum fyrir alifuglabúið er niðurstaðan af framangreindu sú að fjöldi dýra og lyktareiningar á svæðinu eru langt umfram þau mörk sem tilgreind eru í reglugerð nr. 520/2015. Þegar af þeirri ástæðu telur kærandi að fella eigi niður starfsleyfi alifuglabúsins.

- ix) Kærandi telur einnig rétt að benda á það að skv. gr. 1.1. í núgildandi starfsleyfisskilyrðum starfsleyfisins gildir það fyrir eggjaframleiðslu, eldi á allt að 15.000 hænuungum og 20.550 varphænum, alls 35.550 eldisstæði. Heilbrigðiseftirlitið hefur hins vegar upplýst að raunveruleikinn sé hins vegar allt annar því HER hafi samþykkt að breyta starfsleyfinu við yfirfærslu á því til Stjórnueggja ehf. og heimilað að í húsunum væru 28.000 varphænur og engir hænuungar.¹³ Þessar breytingar hafi hins vegar ekki verið færðar inn í gildandi starfsleyfi sem er opinbert og endurspeglar það starfsleyfi því ekki raunveruleikann. Að mati kæranda verður þetta að teljast mjög einkennileg stjórnsýsla sem uppfyllir ekki formkröfur sem um þetta gilda. Í þessu sambandi vill kærandi m.a. vísa til 3. mgr. 6. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir en þar kemur skýrt fram að ef endurskoðun eða breyting á starfsleyfi leiðir til breytinga á því skuli stofnunin auglýsa drög að slíkri breytingu að lágmarki í fjórar vikur. HER hefur ekki hirt um neinar slíkar auglýsingar og því er ljóst að starfsleyfið er ekki í samræmi við þá starfsemi sem fram fer í húsunum að þessu leyti og því ber að fella það úr gildi.

Rétt er að benda á það hér að með úrskurði sínum nr. 163/2016 sem kveðinn var upp þann 12. júní 2017, féllst úrskurðarnefnd umhverfis- og auðlindamála ekki á mótmæli kæranda við útgáfu á starfsleyfi fyrir alifuglabúið sem þá var til meðferðar. Aðstæður í dag eru hins vegar gjörbreyttar. Í því sambandi má nefna í fyrsta lagi að fyrir liggur að starfsleyfisskilyrði hafa ekki verið uppfyllt og að starfsemin uppfyllir ekki reglugerðarákvæði eins og kærandi telur að hafi verið staðfest í matsgerð hinna dómkvöddu manna. Til viðbótar við þetta má nefna að HER telur sig hafa breytt starfsleyfinu munnlega eins og kom fram hér að framan þannig að nú er fuglafjöldi og samsetning hans ekki í samræmi við það sem kemur fram í starfsleyfinu.

- x) Gildandi starfsleyfi er fylgiskjal nr. 8 með kæru þessari. Þegar horft er til stöðunnar í dag og dómkvadda matsins sést að það er ekkert verið að fara eftir því í fjölmörgum atriðum. Í þessu sambandi vill kærandi nefna eftirfarandi atriði:
- a) Starfsleyfishafi virðist hafa samið munnlega við HER um að ekki þurfi að fara eftir ákvæði 1.1. í starfsleyfinu og í búinu í dag er einhver allt önnur samsetning

¹³ Þetta kemur m.a. fram í bréfi HER til kæranda sem dagsett er þann 8. mars 2023.

- á fuglum og fjölda heldur en hið opinbera starfsleyfi gerir ráð fyrir. Þetta er algjörlega óásættanlegt að mati kæranda.
- b) Í gr. 4.1. í sértæku starfsleyfisskilyrðunum kemur fram að rekstraraðili skuli nota bestu fánlegu tækni við mengunarvarnir o.s.frv. Í gr. 4.5. kemur fram að takmarka skuli loftmengun frá starfseminni eins og kostur er og tryggja skuli að rakastig í búunum sé hæfilegt þannig að komið sé í veg fyrir óþarfa ryk í útblæstri. Þar kemur einnig fram að sérstaklega beri að gæta að mengun gagnvart nærliggjandi íbúabyggð. Matsmenn hafa m.a. bent á að enginn búnaður sé í húsunum til lyktheyðingar og því er þetta skilyrði starfsleyfisins ekki uppfyllt. Þar að auki liggur fyrir að rykmengun kemur upp í gegnum strompana og fer óhindrað út í andrúmsloftið. Að mati kæranda er hér verið að brjóta 36. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir en þar kemur fram að ábyrgðaraðilar starfsleyfisskylds atvinnurekstrar sem hafi í för með sér losun mengandi efna í andrúmslofti skulu gera viðeigandi ráðstafanir, þ.m.t. með umhverfisstjórnun og hreinsibúnaði til að draga úr slíkri losun eftir því sem nánar er mælt fyrir um í reglugerð.
- c) Kærandi telur að niðurstaða matsmanna sýni fram á að rekstraraðili uppfyllir ekki skyldur sínar skv. 40. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir en þar kemur fram að rekstraraðilar skuli tryggja að starfsemi þeirra sé í samræmi við við ákvæði laganna, reglugerða settra samkvæmt þeim og starfsleyfisskilyrða.
- d) Hvað almennu starfsleyfisskilyrðin varðar er ljóst að starfsleyfishafi uppfyllir ekki ákvæði 4.1, 4.4 og 4.7 er varða mengunarvarnir.

5. Samantekt á nokkrum atriðum og ábendingar

Í kæru þessari hefur verið bent á fjölmörg atriði sem styðja það að fella eigi niður starfsleyfi alifuglabúsins þar sem um rangar forsendur var að ræða þegar starfsleyfið var veitt og búið uppfyllir í dag ekki öll þau skilyrði sem sett eru í starfsleyfinu. Alifuglabúið uppfyllir ekki heldur skilyrði sem sett eru í reglugerð 520/2015 um fjarlægðir og fleira. Kærandi telur að matsgerð dómkvaddra matsmanna styðji þessa niðurstöðu. Í þessu sambandi vill kærandi m.a. nefna:

- i) Í dómkvöddu matsgerðinni er það staðfest að tilheyrandi BAT skilyrði varðandi alifuglabúið eru ekki öll uppfyllt.
- ii) Dómkvaddir matsmenn staðfesta að rykmengun berst frá alifuglabúinu út í umhverfið frá strompum þess.
- iii) Dómkvaddir matsmenn staðfesta að enginn búnaður sé í alifuglabúinu til lyktheyðingar. Enginn mengunarvarnarbúnaður er í alifuglabúinu eins og alltaf hefur verið gerð krafa um.
- iv) Dómkvaddir matsmenn staðfesta að alifuglabúið uppfyllir ekki skilyrði um fjarlægðir o.fl. sem sett eru í reglugerð 520/2015. Kærandi telur að það eitt eigi að leiða til þess að starfsleyfi alifuglabúsins eigi að fella úr gildi.

- v) Dómkvaddir matsmenn staðfesta að breytingar á Brautarholti 5, árið 2016 hafi verið meiriháttar í skilningi reglugerðar 520/2015 sem hefði átt að leiða til þess að starfsleyfi fyrir alifuglabúið mátti ekki gefa út að mati kæranda. Í þessu sambandi vill kærandi ítreka það sem m.a. kom fram í neðanmálgrein 4 hér að framan að árið 2016 þegar HER gaf undanþágu frá fjarlægðarmörkum horfðu þeir ekki til þess að um var að ræða: a) hús sem hafði staðið tómt í 6 ár og hafði ekki starfsleyfi, b) að skipt var um dýrategund, c) að um meiriháttar breytingar á húsnæðinu var að ræða sem kallaði á breytingar á deiliskipulagi, d) um var að ræða nýjan starfsleyfishafa, e) um var að ræða útreikninga á mengun frá starfsleyfishafa sjálfum en HER framkvæmdi ekki sjálfstætt mat og f) að í 100 m fjarlægð var eitt stærsta svínabú landsins og að allt of stutt var á milli búanna skv. fortakslausum skilyrðum í reglugerð 520/2015 sem var í gildi á þeim tíma.
- vi) Niðurstaða dómkvaddra matsmanna er að á svæðinu séu 97.000 – 156.000 OU sem er langt umfram þau mörk sem kæranda verður gert að þola. Í því sambandi má benda á að dómkvaddir matsmenn telja að hámarksfjöldi lyktareininga á öllu svæðinu miðað við skilyrði í reglugerð 520/2015 sé 80.000 OU.
- vii) Kærandi telur að við mat á niðurfellingu á starfsleyfi alifuglabúsins þurfi að horfa til þess að viðurkennt er að útblástursmengun frá stórum hænsnabúum er hættuleg heilsu manna og að innan við 100 metra frá alifuglabúinu er eitt stærsta svínabú landsins sem er með tæplega fjórum sinnum fleiri dýr og mengun en miða á við sem hámark skv. reglugerð 520/2015.

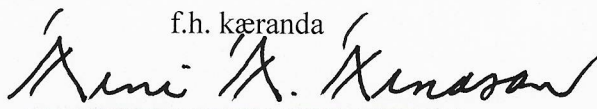
.....

Í ljósi alls ofangreinds er þess krafist að fallist verði á kröfur kæranda í máli þessu.

Áskilinn er réttur til þess að leggja fram frekari gögn og setja fram auknar kröfur á síðari stigum þessa máls.

Virðingarfyllst,

f.h. kæranda

Árni Ármann Árnason hrl.

Fylgiskjöl:

1. Bréf Bjarna Pálssonar til Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur, dags. 10. ágúst 2018.
2. Matsbeiðni
3. Matsgerð dómkvaddra manna.
4. Bréf Bjarna Pálssonar til Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur o.fl., dags. 2. ágúst 2022.
5. Svarbréf Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur, dags. 29. sept. 2022.

6. Bréf Bjarna Pálssonar til Heilbrigðisnefndar Reykjavíkur, dags. 25. janúar 2023.
7. Svarbréf Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur, dags. 8. mars 2023.
8. Gildandi starfsleyfi Stjörnueggja ehf. sem var endurútféið 10. apríl 2018.
9. Bréf Umhverfisstofnunar til Stjörnugrís hf. þar sem birt er ákvörðun um þörf á endurskoðun á starfsleyfi Stjörnugrís hf. í Brautarholti.
10. Tölvupóstur lögmans Bjarna Pálssonar, dags. 29. ágúst 2023 til formanns heilbrigðisnefndar Reykjavíkur.
11. Tölvupóstur lögmans Bjarna Pálsson, dags. 22. sept. 2023, til formanns heilbrigðisnefndar Reykjavíkur.
12. Bréf Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur, dags. 29. nóvember 2023.

ⁱ Almenn er það viðurkennt að mengun frá jafn stóru þauleidisbúi í alifuglarækt og er í Brautarholti 5 er heilsuspillandi fyrir nágranna. Það er m.a. staðfest í gögnum frá HER, umhverfis- og auðlindaráðuneytinu og skv. erlendum háskólarannsóknum.